

YAPI KİTABELERİNİN KONYA İLİNİN SELÇUKLU DÖNEMİ KENTSEL GELİŞİMİNİN BELİRLENMESİNDE KAYNAK OLARAK KULLANILMASI

Mert Nezih RİFAİOĞLU

Orta Doğu Teknik Üniversitesi, Mimarlık Fakültesi, Mimarlık Bölümü, Ankara, Türkiye
mertnezih@arch.metu.edu.tr

ÖZET

Yapı kitabeleri, doğrudan yapı üzerine yerleştirilmiş ve vakfiyeler gibi belirli bir yapı veya yapılar kümesi için özel olarak hazırlanmış yazılı belgeler olduğundan araştırmacılara bulunduğu binanın mimarı, yapım tarihi, yaptıranı, bina tipi, zaman içinde geçirmiş olduğu onarımlar, restorasyonlar gibi çok sayıda doğru ve kullanılabilir bilgiler vermektedirler.

Konya, Anadolu'da kervan yolları üzerinde ki konumu, coğrafi özellikleri ve Selçuklu Devleti'nin başkenti olarak önemini uzun yıllar boyunca sürdürmüş bir kenttir. Türk-İslam mimarisinin yoğun olarak uygulandığı ve bu nedenle de döneminin en parlak şehirlerinden biri olan Konya, günümüzde de mevcut tarihsel mimari kimliği ile önemini sürdürmektedir.

Bu çalışmanın amacı, yapı kitabelerinden elde edilen özgün bilgilerin derlenerek Konya ilinin Selçuklu döneminde ki imar faaliyetlerinin kent gelişimine olan etkisini ve kentin yayılım akslarının yönlerini saptamaya çalışmaktır. Hedeflenen amaca ulaşabilmek için çalışmada izlenen yöntem; kaynak taraması, yapı kitabelerinin dökümünün yapılıp gruplandırılması, yorumlanması ve elde edilen sonuçların haritalara aktararak görsel malzemelerin oluşturulmasıdır.

Yapı kitabelerinin içerdiği bilgilerin kentsel ilişki içerisinde yorumlanıp haritalandırılması ile ilgili araştırmaların neredeyse yok denecek kadar az oluşu, bu çalışmanın konu ile ilgili bir deneme olarak nitelenmesini gerekli kılmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Yapı kitabesi, Konya, Selçuklu dönemi, Kentsel gelişim

ABSTRACT

Inscription Panels as a Source to Document the Urban Development in Konya During the Seljuk Period

The inscription panels are primary written documents placed on buildings, containing special utilizable information such as the date of construction, donor, architect or artist, the type of the building as well as additions, alterations, restorations related to the building or a group of buildings.

The importance of the city of Konya continued through the ages because of its specific location on the caravan road, its geographic features, political importance during the Seljuk period. It developed especially in the Seljuk period as their capital. They constructed many beautiful and elaborate buildings during this period, many of which are still standing.

The aim of this paper is to clarify urban development in the city of Konya during the Seljuk period by using information coming from the inscription panels. The methodology used began with a literature survey, followed by documentation and classification of the related inscription panels and the transfer of this information to maps for constituting visual documents.

This study should be qualified as an essay related with the present topic because of insufficient studies on the inscription panels as a source to document urban development of the cities.

Keywords: Inscription panel, Seljuk Period, Konya, Urban development.

1.GİRİŞ

Kentlerin tarih içinde ki gelişmelerinin aynası olan mimari yapılar, araştırmacılara kentin ekonomik yapılanması, yapım sistemi ve malzeme kullanımında ki farklılaşmalar, hayat biçimi, kentin gelişim aksları, tercih edilen yapı tipleri gibi çok yönlü bilgiler veren önemli belgelerdir.

Şüphesiz, mimari yapıların incelenmesinde çeşitli bilgi ve belgelerden yararlanmak gerekmektedir. Bu kaynaklar birinci el ve ikinci el kaynaklar olarak iki başlıkta sınıflanabilmektedir. Birinci el kaynaklarda yapı kitabeleri yani yazıtlar gibi doğrudan yapı üzerine yerleştirilmiş ve vakfiyeler gibi belirli bir yapı veya yapılar kümesi için özel olarak hazırlanmış yazılı belgeler bulunmaktadır. İkinci el kaynaklar ise, gerek çeşitleme, gerekse sayı yönünden birincilere oranla daha çok olan yazılı ve resimli belgelerdir. Bunlar, anonim Tevarih-i Ali Osmanlar, Şehnâmeler, Zafernâmeler, özel tarihler ve Vekayi'nâmeler gibi daha çok olaylar dizinini aktaran tarih yazmalarıdır [1].

Bu kaynakların yanı sıra arşivlerde saklandıkları için arşiv belgeleri olarak adlandırılan ferman, emir, berat, tahrirler, şeriye mahkeme sicilleri , mühimme ve maliye defterleri ile müteferrik defterler de başvurulması gereken Osmanlı dönemi kaynaklarıdır.

Ayrıca, gezi yapıtları olan seyahatnameler, içerdikleri çizimsel belgelerle de mimarlık tarihine önemli katkıda bulunurlar. Ülke ölçeğindeki haritalar, bölge ölçeğindeki topoğrafik haritalar, salt bir yerleşmeyi gösteren küçük ölçekli harita ve krokilerin yanı sıra, genel kent görünümünü, kentin bir bölümü ya da bir sokağını ve tek yapıları betimleyen gravürler de kentsel dokunun ve yapıların zaman içerisindeki değişiminin izlenmesi için çok önemli belgelerdir [2].

Yukarıda da belirtildiği gibi tarihin çeşitli dönemlerine tanıklık etmiş mimari yapıtların incelenmesinde mevcut kaynaklardan yararlanarak sadece yapılar özelinde değil o dönemin sosyal, politik, ekonomik özellikleri ile ilgili de bilgiler elde edilmektedir.

Bu çalışmanın temel kaynağını oluşturan yapı kitabeleri birinci el kaynaklardan olup, bina üzerine yerleştirildiklerinden yapılar hakkında en güvenilir bilgiyi veren belgelerdir. Fakat yapı kitabeleri; yerinin değiştirilmesi, daha geç bir tarihte binaya yerleştirilmesi, başka bir binadan getirilmesi gibi sebeplerden dolayı bulunduğu binaya ait olmayabilir. Bu sebeple yapı kitabelerinden gelen bilgilerin sağlam bir zemine oturabilmesi için öncelikle bulunduğu binaya ait olup olmadığı kontrol edilmelidir.

Yapı kitabelerinde, yapının kimin tarafından hangi hükümdar döneminde yaptırıldığı, yapım tarihi ve fonksiyonu hakkında bilgiler bulunmaktadır. Ayrıca çok nadir olarak da, ilk inşaat döneminden günümüze kadar geçen zamanda yapılmış olabilecek onarımlar ve/veya her çeşit müdahale hakkında koruma alanında kullanılacak çok yararlı bilgiler de içermektedirler [3].

Metni içinde tarih vermeyen kitabelerin kullanılan malzeme, biçim ve yazı stili açısından değerlendirilerek tarihlenmeleri mümkün olabilmektedir. Örneğin; Kartuşlu kitabelere Selçuklular döneminde örnek yokken, Osmanlı dönemi yapıları üzerinde yer alan hemen hemen bütün kitabeler kartuşludur [1]. Konya'daki Türk kitabeleri üç dil ile yazılmıştır. Selçuklular zamanında yazılan kitabeler Arapça ve Farsça'dır. Karaman ve Osman oğulları zamanındakilerin bir kısmı Arapça, bazıları da Türkçe'dir [4].

Tarihsiz kitabelerin bazılarında da hükümdarların ismi ve unvanlarından yaklaşık bir tarih önerisi yapılabilmektedir.

Özellikle Selçuklu döneminde sultanların isimleri başına eklenen unvanların bir kısmı, geneldir ve hepsi tarafından kullanılmıştır. Bir diğer kısmı ise yalnız bazı sultanlar tarafından ve saltanatlarının farklı dönemlerinde kullanılmıştır [1].

Türk - İslâm mimarisinde yapılar açısından detaylı ve çok yönlü bilgiler edinebildiğimiz yapı kitabeleri günümüz araştırmacılarına çok farklı boyutlarda çalışmalar yapabilmelerine imkan sağlamaktadırlar. Bu sebeple kitabelerden elde edilen bilgilerin önemi gün geçtikçe artmakta ve kullanım alanları genişlemektedir.

2. ÇALIŞMANIN AMACI ve YÖNTEMİ

2.1. Amaç

Selçuklu döneminde, Konya başkent olarak çok yoğun imar faaliyetlerine uğramıştır. Kentte çok sayıda kamu binası, dini binalar, çarşılar, konutlar inşa edilmiş yeni yerleşim alanları açılmıştır. Bu imar faaliyetleri sonucunda kent hızlı bir biçimde gelişmiş ve Anadolu'nun en önemli kentlerinden biri haline gelmiştir.

Fakat, Selçuklu dönemi yapılarının çoğu günümüz Konya kent dokusunda bulunmamaktadır. Şöyle ki, H Karpuz, "yaklaşık 100 yıl önce, F. Sarre'nin tanımladığı kent dokusu Osmanlı dönemi Konya'sı ve Selçuklu kent dokusu hakkında önemli ipuçları veriyordu. 60 yıl önce V. Gordlevski araştırmalar yaptığı Konya'nın Selçuklu dönemindeki halini tasavvur edebiliyordu. Osmanlı kent dokusundan hareketle Selçuklu kent dokusunu hayal edebilirdik. Bugün bu imkandan mahrum bulunmaktayız" [5] ifadesinde Konya'nın tarihi kentsel dokusunu gün geçtikçe kaybettiğini ve imar faaliyetleri sonucu yeni yapılaşmaların eskiye dair bütün bilgileri sildiğine işaret etmektedir Bu çalışma; Selçuklu döneminde var olan bugün de varlığını sürdüren veya yok olmuş yapıların yapı kitabelerinden elde edilen bilgilerden

yararlanılarak Selçuklu döneminde kentin hangi yönlerde geliştiğini, imar faaliyetlerinin hangi dönemlerde yoğunlaştığını, kentin yapı stokunun niteliğini anlamaya çalışıp elde edilen verileri görsel anlatımla sunmayı amaçlayan bir denemedir.

Bu denemenin amaçlarından biri olan yapı kitabelerinden gelen bilgilerin topluca bir bütün halinde incelenip kentsel ölçekte sonuçlar çıkarabilmenin yanında bir başka amacı da, tek yapı ölçeğinde mimari yapıtların araştırmalarında çok önemli ve değerli kaynaklardan olan yapı kitabelerinin, kentsel ölçekte yapılacak araştırmalar içinde ne kadar önemli ve kullanılabilir olduklarının sınanmasıdır.

2.2. Yöntem

Konya'da farklı niteliklerde bilgiler içeren çok sayıda kitabe bulunmaktadır. Şöyle ki, A.A. Yasa, "Anadolu Selçukluları döneminde Konya'da inşa edildiklerini belirleyebildiğimiz 281 yapıya ait – tarihsiz kale kitabeleri de dahil olmak üzere – inşa, onarım, sanatçı, müteveli, sanduka veya mezar taşı, âyet kitabesi gibi farklı nitelikte 76 kitabe tespit edilmiştir. Bu kitabeler 35 yapı ve 33 bani ismi vermektedir. En erken tarihlisi 1155, en geç tarihlisi ise 1301 yılına aittir" [6] ifadesinde kitabelerin niteliklerinin farklılığını ve hangi dönemler arasında bulduklarını tanımlamaktadır. Buna göre, İ.H. Konyalı'nın, 1106 yılına tarihlenen Danişmentiler dönemine ait bir burç kitabesinin olduğundan bahsetmesine karşın, Konya'da bulunan diğer tüm kitabelerin I. Mesud dönemi (1116-1155) ile II. Gıyaseddin Mesud dönemi (1282-1298) arasında buldukları sonucu çıkmaktadır.

Bu çalışmayı gerçekleştirmek için ilk olarak 1155 yılından 1300 yılına kadar Selçuklu dönemi yapı kitabelerinin incelendiği kaynaklar taranmış ve elde edilen bilgiler anlatım ve okuma kolaylığı sağlayabilmek amacı ile tablolara aktarılmıştır (Bkz. Tablo

1; 2.1,2.2; 3). Çalışmanın bu ilk etabında en çok yararlanılan dört kaynağın, A.A. Yasa, Z.Atçeken, M.Önder, R.Duran'ın yazılı metinlerinden gelen bilgiler oluşturmuştur. Elde edilen bilgiler; bina ismi, yapı kitabesinin konumu, binanın yapım tarihi, yaptıran (bani), yazı stili, malzeme ve form, dönemi olmak üzere yedi grup altında sınıflandırılmaya çalışılmıştır. Tablonun her satırında ayrı bir yapı kitabesi için bilgiler derlenmiş ve kullanılan kaynaklar ilgili satırın sonunda belirtilmiştir. Böylece her kitabe için derlenen bilgilerin daha sonraki çalışmalarda da kolay ulaşılabilir olması sağlanmıştır.

Tablolarda son sütunda binaları niteleyen kodlar ve yapım tarihlerine göre belirlenmiş renkler bulunmaktadır. Kodlar yapı türünü belirleyecek nitelikte hazırlanmıştır. Örneğin, Camii yapısı "C" kodunu alırken, türbe yapısı "T" veya mescit yapısı "Me" koduyla sınıflanmıştır. Renkler ise, her elli yıllık yapım diliminde değişecek şekilde belirlenmiştir. Örneğin, 1106-1155 yılları arasında yapılan yapılar kırmızı renk, 1200-1250 yılları arasında yapılan yapılar kahverengi renk almışlardır. İncelenen yapılara kod ve renk bilgisinin atanmasında ki amaç, çalışmanın ikinci etabını oluşturulacak olan kentin gelişim haritalarının okunabilirliğine katkı sağlamalarıdır.

Çalışmanın ikinci etabında, tablodan gelen elli yıllık yapım dilimlerini sembolize eden renklerin ve yapı türlerini tanımlayan kodların haritaya nakledilerek değerlendirilmesi yapıp kentin gelişim halkalarının gösterildiği bir harita hazırlanmaya çalışılmıştır(Bkz. Şekil:1,2).

Bu amaçla, öncelikle Konya iline ait şehir haritası elde edilmeye çalışılmış kaynak olarak Z.Atçeken'in 1998 yılında yayınlanan "Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması" başlıklı çalışmasının sonuna eklenen ve Konya'daki anıtların gösterildiği 1/1000 ölçekli Konya

şehir haritası bilgisayar ortamında çizilerek sayısallaştırılmıştır.

H.Karpuz'un 2001'de yayınlanan "Konya'nın Selçuklu Kent Dokusu Ve Son Yıllarda Yok Olan Anıtları" başlıklı çalışmasında yayınladığı Konya surlarının gösterildiği harita ve T. Baykara'nın 1985'de yayınlanan "Türkiye Selçukluları Devrinde Konya" başlıklı çalışmasında yayınladığı harita bilgisayar ortamına aktarılmıştır. Daha sonra bu üç haritanın çakıştırılması ile Konya şehir haritası üzerinde surların yerleri de belirlenmiştir. Surların günümüzde var olmaması sebebiyle haritada sınırları kalın kesik çizgiler olarak gösterilmiştir.

Elde edilen haritaya, önce incelenen yapıların yerleri yapım yıllarını niteleyen renkleri ile işlenmiştir¹(Bkz. Şekil:1). Bu ilk haritadan yola çıkarak kentin 1106-1300 yılları arasında gelişiminin üç safhada olduğu sonucuna ulaşılmış² ve bu safhaların alansal dağılımı kent haritasına işlenmiştir.

Gelişim safhaları bağlı buldukları dönemin renginde olup binaları kapsayacak şekilde tarama ile ifade edilmişlerdir. Örneğin, 1200-1250 yıllarına ait yapıların oluşturduğu bölgeler kahverengi çizgilerle taranmıştır.

3. KONYA'NIN SELÇUKLU DÖNEMİNDE Kİ FİZİKİ DURUMU

¹ Bu yazıda kentin gelişim safhalarını gösteren harita yapı kitabelerinden gelen yapım tarihlerine göre hazırlanmıştır. Bu sebeple tablodaki renkler sadece yapım tarihlerine referansla belirlenmiş ve haritalar hazırlanmıştır. Dönemlere bağlı kentin gelişimi, banilerin seçtikleri öncelikli bölgeler gibi farklı konu başlıklarında elde edilen bilgilerin görsel belgeleri gelişim aşamasında olduklarından bu yazıda sunulmamıştır.

² 1300 yılında yapılan Ferhuniye Türbesi ve Mesciti Tablo 3'de ayrı bir renk alıp haritaya işlense de noktasal bir örnek olduğu için dördüncü bir gelişim safhası olarak nitelenmemiştir.

Konya, Anadolu'da kervan yolları üzerinde ki konumu, coğrafi özellikleri ve Selçuklu Devleti'nin başkenti olarak önemini uzun yıllar boyunca sürdürmüş bir kenttir. Türk-İslam mimarisinin yoğun olarak uygulandığı ve bu nedenle de döneminin en parlak şehirlerinden biri olan Konya, günümüzde de mevcut tarihsel mimari kimliği ile önemini sürdürmektedir.

Kitabeleri bulunan ve 1155 ile 1300 yılları arasında kentte inşa edilmiş olan yapılar; Cami, Mescit, Türbe, Medrese, Han, Kervansaray, Hankah ve Zaviyedir.

Konya'nın H.550/M.1155 yılında Alaeddin Tepesi'nde sur içinde başlayan imar faaliyetleri, Türk fethinden H.618/M.1221'e kadar olan sürede bir açık kent biçiminde evrimleşmiş, 1221'den sonra ise, yeni çevre suru yapılarak bir kapalı kent haline gelmiştir [7]. Kitabelerden gelen bilgiler ışığında; 1221'e kadar açık kent biçiminde evrimleşen kentte kuzey yönde H.604/M.1207 yılında Mihmandar Mescidi, H.607/M.1210 yılında Akıncı Mescidi ve H.610/ M.1213 yılında Beşarebey (Ferhuniye) Mescidi; güney yönde ise H.617/ M.1220 yılında Şerefkuruş Mescidi ve Kale-i Cerp Mescidi'nin inşa edildiği tespit edilmiştir. H.550/M.1155 yılında inşa edilen Alaeddin Cami'nin H.616/1219 ve H.617/1220 yıllarında da imar gördüğünü ve zaman içinde oluşmuş bir yapı grubu özelliğinde olduğunu anlamaktayız.

Kentin farklı noktalarında bulunan ve ardı ardına inşa edilen mescitlerin çevrelerinde de bir yerleşme birimi olduğu varsayılmaktadır. Şöyle ki; Ö.Ergenç Osmanlı dönemi mahallelerini; *"Aynı mescidde ibadet eden cemaatin aileleri ile birlikte ikamet ettikleri şehir kesimi"* diye tanımlamaktadır. Selçuklu döneminde de bu tanımın en azından Konya ili için geçerli olabileceği düşünülmektedir [8].

1221'de inşa edilen çevre suruna ait bir yapı kitabesine rastlanmamıştır. Fakat, dış

surun yapım tarihinden önce H.612/M.1215 yılında şehrin güneyinde ve daha sonra inşa edilecek olan dış surun dışında Larende kapısı ile At Pazarı kapısının arasında Hacı Ferruh (Akçe Gizlenmez) Mescidi'nin inşa edildiğini yapı kitabelerinden öğrenmekteyiz (Bkz.Tablo 2.1;Şekil:1). 1215 yılından 1221 yılına kadar geçen dönemde mescidin etrafında mahallelerin de olduğunu veya oluştuğunu farz edersek 1221'den sonra kapalı kent haline gelmiş olduğu iddia edilen Konya'nın dış surunun dışında da yerleşimin olduğunu ve bu yerleşimin dış sur inşa edilmeden önce oluştuğunu düşünebiliriz.

1221 yılından sonra Konya'da ki imar faaliyetleri dış sur ile iç sur arasında yoğunlaşmaktadır. Kent 13.y.y.'in ikinci yarısından sonra sur dışında ki yapılaşmasını arttırmaktadır. H.656/M.1258 yılında Sahip Ata Cami'nin Larende Kapısı civarında inşasından sonra kentin dış surunun dışında güney,güney-doğu ve güney-batı yönlerinde çeşitli yapıların inşa edilmiş olduğu gözlenmiştir (Bkz.Tablo 3; Şekil:1).

H.550/M.1155 yılında iç kalenin içinde Alaeddin Tepesi'nde inşa edilen Alaeddin Cami ile başlayan imar faaliyetleri 13.yüzyıl boyunca hızla ilerlemiş ve çok sayıda yapı yapılmıştır. Kentte ki imarın, merkezi Alaeddin tepesi olmak üzere, merkezden yayılan halkalar biçiminde yayıldığı dikkat çekmektedir (Bkz. Şekil:2). Kent Selçuklu döneminde sürekli bir büyüme göstermiş, özellikle 13.yüzyılın ortasından sonra dış surun dışına doğru büyümesini sürdürmüştür.

4. SONUÇLAR

Selçuklu dönemi yapı kitabelerinden gelen bilgiler ışığında Konya ilinin kentsel gelişimine dair aşağıda açıklanan sonuçları çıkarmak mümkün olmuştur.

Kentin, 1106-1155 yılları arasında Danişmentliler, I.Mesud ve II. Kılıç Arslan döneminde Alaeddin tepesinde Alaeddin Camii, II. Kılıç Arslan Türbesi ve Köşkü yapılarıyla birlikte iç kale içinde gelişen bir kent olduğu belirlenmiştir.

1203 yılına kadar belgelenmiş yapı kitabesi olmadığından o döneme ait yapıların varlığı hakkında bir bilgi bulunmamaktadır. 1203-1243 yılları arasında I.Gıyaseddin Keyhüsrev, I.İzzettin Keykavus, I.Alaeddin Keykubad ve II. Gıyaseddin Keyhüsrev dönemlerinde kentte yoğun imar faaliyetleri gözlenmektedir. Bu dönemde kent dış kale ile iç kale arasında genişlemeye başlamıştır. İç kale dışında ilk yapılaşma 1207 yılında I.Gıyaseddin Keyhüsrev dönemine raslayıp Mihmandar Mescidi ile olmuştur. Mescit kentin o zamanki en kuzey ucunda o dönemde mevcut olmayan dış kalenin Halkabegüş kapısının olduğu bölgede konumlanmıştır. Mihmandar Mescidini takiben kentin kuzey yönünde ki gelişiminin Akıncı Mescidi, Beşarebey Mescidi ile devam ettiği gözlenmiştir.

Kent kuzey yönünde ki gelişimini I.İzzettin Keykavus döneminde inşa edilmiş olan Hacı Ferruh (Akçe Gizlemez) Mescidi, I.Alaeddin Keykubad döneminde Şerefkuruş Mescidi, Kale-i Cerp Mescidi, II.Gıyaseddin Keyhüsrev döneminde de Sırçalı Medrese yapılarıyla güney yönüne kaydirmiştir. Hem iç kalenin hem de dış kalenin dışında ilk inşa edilen yapıların mescit yapısı olması dikkat çekmektedir.

1251-1288 yılları arasında II.İzzettin Keykavus ve kardeşleri, II. İzzettin Keykavus - IV. Rukneddin Kılıç Arslan, IV. Rükneddin Kılıç Arslan, III. Gıyaseddin Keyhüsrev ve II. Gıyaseddin Mesud dönemlerinde kentin sınırlarının oldukça genişletildiğini görüyoruz. 1258 yılında inşa edilen Sahip Ata Cami'sinden sonra kentteki imar hareketleri güneye kaymıştır. Kent; güney, güney-doğu ve güney-batı yönlerinde genişlemesine devam etmiştir.

Yapı kitabelerinden gelen bilgilerin derlenmesinden çıkan bu sonuçlar, Konya ilinin Alaeddin tepesinde başlayan yapılaşmasını önce kentin kuzey yönünde, daha sonra güney yönünde sürdürdüğünü ve merkezden dışa doğru yayılan bir bütünlükte geliştiğini görmemiz açısından önem arz etmektedirler.

Bu yazının oluşmasına çok değerli katkısını eksik etmeyen hocam Prof. Dr. Ömür BAKİREER'e çok teşekkür ederim.

Tablo 1. Yapı Kitabeleri 1106-1200

BİNA İSMİ	YAPI KİTABESİNİN KONUMU	YAPIM TARİHİ	YAPTIRAN	YAZI STİLİ	MALZEME ve FORM	DÖNEMİ	KAYNAK	KOD
Burç Kitabesi	Konya Mevlana Müzesinde	500 H. 1106 M.	Danışmend Gazi'nin torunu İsmail'in oğlu Siracü'd-din Ahmet	----	taş	Danış-mentliler	Konyalı, İ.H 1964:85.	B1
								●
Alaeddin Camisi	Minber kapısı üstünde	550 H. 1155 M.	Mes'ud bin Kılıç Arslan	Kufi, tek satır	ahşap	I. Mesud Dönemi	Önder, M., 1971 : 97 Yasa, A.A., 2001: 435	C1
								●
Alaeddin Camisi	Minber kapısını çevreleyen silme üzerinde	550 H. 1155 M.	Mes'ud bin Kılıç Arslan	Kufi, iki satır	ahşap	II. Kılıç Arslan Dönemi	Önder, M., 1971 : 99 Yasa, A.A., 2001: 435	C1
								●
II. Kılıç Arslan Türbesi	Türbe külahı etrafında	Tarihi bilinmiyor dönemi biliniyor	Kılıç Arslan bin Mes'ud bin Kılıç Arslan	Sülüs, iki satır	çini	II. Kılıç Arslan Dönemi	Duran, R., 2001: 69 Yasa, A.A., 2001: 435	T1
								●
II. Kılıç Arslan Köşkü	Orjinalinde kuzey cephede sivri kemerli pencereyi kuşatan şerit levha üzerinde	Tarihi bilinmiyor dönemi biliniyor	Kılıç Arslan	--- Üç satır	---	II. Kılıç Arslan Dönemi	Önder, M., 1971 : 199 Yasa, A.A., 2001: 435	K
								●

Tablo 2.1: Yapı Kitabeleri 1200-1250

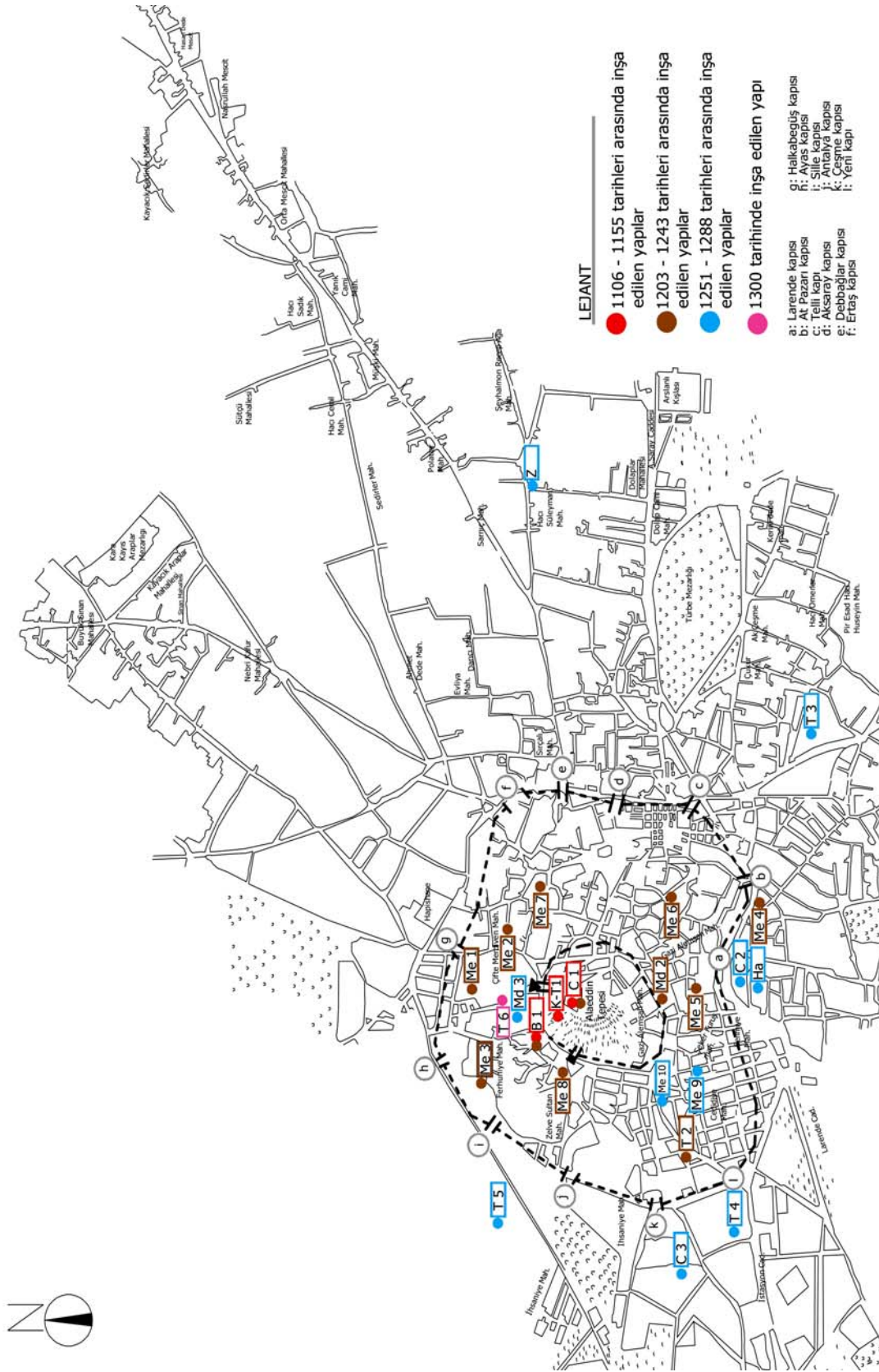
BİNA İSMİ	YAPI KİTABESİNİN KONUMU	YAPIM TARİHİ	YAPTIRAN	YAZI STİLİ	MALZEME ve FORM	DÖNEMİ	KAYNAK	KOD
Burç Kitabesi (Ehmedek)	Konya Taş ve Ahşap Eserler Müzesinde no:872.	600 H. 1203-1204 M.	Siracü'd-din Ali bin Ahmet bin İsmail	--- Dört satır	Beyaz mermer 0.82x0.84m	III. İzzettin Kılıç Arslan	Duran,R., 2001:33 Yasa,A.A., 2001:435	B2
								●
Mihmandar Mescidi	Mescitin batı cephesinde (Orjinalinde son cemaat yerinde)	604 H. 1207 M.	Mahmud bin Yusuf	Sülüs, beş satır	--- Dikdörtgen	I.Gıya-seddin Keyhüsrev Dönemi	Atçeken,Z., 1998:38 Yasa, A.A., 2001:436	Me1
								●
Akıncı Mescidi (Cemaleddin İshak Camii)	Konya Taş ve Ahşap Eserler Müzesinde no: 904 (Orjinalinde giriş kapısının üstünde)	607 H. 1210 M.	Cemalü'd-din İshak bin emir Ali	Dört satır	Mermer 0.79X0.43 m	I.Gıya-seddin Keyhüsrev Dönemi	Atçeken,Z., 1998:39 Duran,R., 2001:34 Yasa, A.A., 2001: 436	Me2
								●
Dokuzun Hanı	Giriş kapısının üstünde	607 H. 1210 M.	Emir-i Ebubekir bin Hacı İbrahim	Altı satır	İki parçadan oluşan taş 0.33x0.39m 1.60x1.10m	I.Gıya-seddin Keyhüsrev Dönem	Duran,R., 2001:33	H
								●
Beşarebey (Ferhuniye) Mescidi	Giriş kapısının üstünde	610 H. 1213 M.	Zeyneddin Beşarebey	Sülüs, dört satır	Mermer 0.65x0.55m	I. İzzettin Keykavus Dönemi	Atçeken,Z., 1998:44 Yasa, A.A., 2001: 436	Me3
								●
Hacı Ferruh (Akçe Gizlenmez) Mescidi	Doğu cephede portalin kavsara kemerinin üstünde	612 H. 1215 M.	Hacı Ferruh	Beş satır	Mermer 0.85x0.60m	I. İzzettin Keykavus Dönemi	Atçeken,Z., 1998:41 Yasa, A.A., 2001: 436 Önder,M., 1971: 121 Duran,R., 2001:36	Me4
								●
Seyfeddin Ferruh Kervansarayı	Konya Taş ve Ahşap Eserler Müzesi no:1388	612 H. 1215 M.	Burç Beyi Seyfû'd-din Uluğ	Beş satır	--- 0.67x0.57m	I. İzzettin Keykavus Dönemi	Duran,R., 2001:35	Ke
								●
Alaeddin Camisi	Kuzey cephede (Doğudan batıya ilk kitabe)	616 H. 1219 M.	Keykavus bin Keyhüsrev bin Kılıç Arslan	Dört satır	Mermer 0.95x1.05m	I. İzzettin Keykavus Dönemi	Duran,R., 2001:43 Yasa,A.A., 2001:436	C1
								●
Alaeddin Camisi	Kuzey cephede (Doğudan batıya dördüncü kitabe)	617 H. 1220 M.	Keykubad bin Keyhüsrev bin Kılıç Arslan bin Mes'ud	Üç satır	Mermer 2.80x0.45m	I. Alaeddin Keykubad Dönemi	Duran,R., 2001:41 Yasa,A.A., 2001:436	C1
								●
kerfuruş Mescidi	Konya Taş ve Ahşap Eserler Müzesi no: 903	617 H. 1220 M.	Hüseyin bin Şa'ban	Sülüs, beş satır	Mermer 0.48x0.47m	I. Alaeddin Keykubad Dönemi	Atçeken,Z., 1998:48 Duran,R., 2001:41 Yasa, A.A., 2001: 437	Me5
								●

Tablo 2.2.: Yapı Kitabeleri 1200-1250

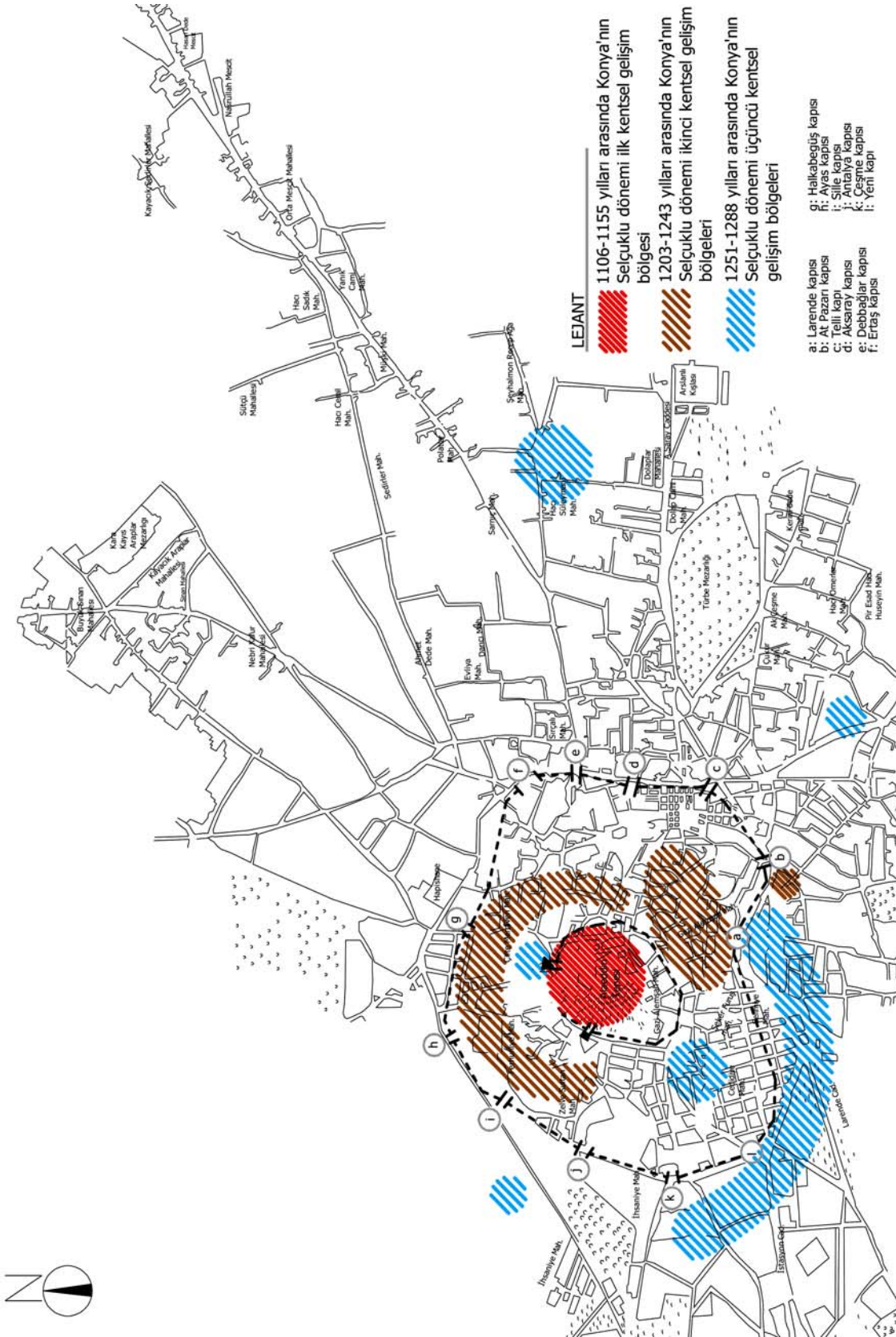
<i>BİNA İSMİ</i>	<i>YAPI KİTABESİNİN KONUMU</i>	<i>YAPIM TARİHİ</i>	<i>YAPTIRAN</i>	<i>YAZI STİLİ</i>	<i>MALZEME ve FORM</i>	<i>DÖNEMİ</i>	<i>KAYNAK</i>	<i>KOD</i>
Kale-i Cerp Mescidi	Kuzey cephede Mescidin giriş kapısı üzerinde	617 H. 1220 M.	Şemse'd-din Erdemşah bin el-hac İsmail	---	---	I. Alaeddin Keykubad Dönemi	Yasa, A.A., 2001: 437	Me6
								●
Hoca Fakih Türbesi	Giriş kapısı üzerinde	618 H. 1221 M.	Ahmed Fakih	Sülüs, dokuz satır	Taş 1.15x0.50m	I. Alaeddin Keykubad Dönemi	Atçeken,Z., 1998:50 Yasa, A.A., 2001: 437 Duran,R., 2001:46	T2
								●
Hatuniye Mescidi	Minare gövdesinin batı yüzünde	627 H. 1230 M.	Bedrü'd-din Biremeni Hac bin Mahmud	Dört satır	Mermer ---	I. Alaeddin Keykubad Dönemi	Atçeken,Z., 1998:82 Yasa, A.A., 2001: 437 Önder,M., 1971: 131	Me7
								●
Zelve Sultan Mescidi	Mescit kapısı üstünde	Tarihi bilinmiyor dönemi biliniyor	Sultan el-muazzam Ala-ed-dünya ve'd-din	Sülüs, dört satır	Mermer 0.95x1.05m	I. Alaeddin Keykubad Dönemi	Duran,R., 2001:43 Yasa,A.A., 2001:436	Me8
								●
Şeref Mes'ud Medresesi	Avlu kapısının üstünde	637 H. 1239 M.	Mesud bin Şerefşah	Sülüs, altı satır	---	II. Giyased-din Keyhüsrev Dönemi	Atçeken,Z., 1998:214	Md1
								●
Sırçalı (Muslihiye) Medrese	Doğu cephede	640H. 1242-43 M.	Bedrü'd-din Muslih bin Keykubad	Yedi satır	Mermer 1.60x1.40m	II. Giyased-din Keyhüsrev Dönemi	Atçeken,Z., 1998:258 Duran,R., 2001:54	Md2
								●

Tablo 3: Yapı Kitabeleri 1250-1300

BİNA İSMİ	YAPI KİTABESİNİN KONUMU	YAPIM TARİHİ	YAPTIRAN	YAZI STİLİ	MALZEME ve FORM	DÖNEMİ	KAYNAK	KOD
Karatay Medresesi	Doğu cephede	649 H. 1251 M.	Emir Celalettin Karatay	Sülüs, tek satır	Taş 5.60x0.40m	II. İzzettin Keykavus ve kardeşleri Dönemi	Atçeken, Z., 1998:218	Md3
								●
Abdulaziz Mescidi	Konya Çini Eserler Müzesi no:914	651 H. 1253-54 M.	---	Sülüs, beş satır	--- 1.00x0.85m	II. İzzettin Keykavus ve kardeşleri Dönemi	Atçeken, Z., 1998:98 Duran, R., 2001:56	Me9
								●
Sahip Ata Camisi	Kuzey cephede	656 H. 1258 M.	Ali bin el-Hüseyin ibnu'l-hac Ebubekir (Sahip Ata Fahreddin Ali)	Sülüs, tek satır	--- 3.25x0.35m	II. İzzettin Keykavus IV. Rükneddin Kılıç Arslan Dönemi	Atçeken, Z., 1998:100 Yasa, A.A., 2001: 438	C2
								●
Pir Esad Türbesi	Sandukanın baş ucunda	662 H. 1263-64 M.	Şeyh Es'ad	Beş satır	Mermer 0.85x0.67m	IV. Rükneddin Kılıç Arslan Dönemi	Duran, R., 2001:59 Atçeken, Z., 1998:117 Yasa, A.A., 2001:438	T3
								●
Anber Reis Türbesi	Konya Taş ve Ahşap Eserler Müzesi no:917	663 H. 1264 M.	Za'imü'd-dar Habeşi Şehabü'd-din Anber	Hat, üç satır	Mermer 0.62x0.54m	IV. Rükneddin Kılıç Arslan Dönemi	Duran, R., 2001:59	T4
								●
Sahip Ata Hankaı	Giriş kapısının üstünde	668 H. 1269 M.	Ali bin Hüseyin bin Hacı Ebubekir	Dokuz satır	-- 1.20x0.80 m	III. Giyaseddin Keyhüsrev Dönemi	Duran, R., 2001:61	Ha
								●
Şeyh Sadrettin Camisi	Giriş kapısının üstünde	673 H. 1274 M.	---	Sülüs, üç satır	---	III. Giyaseddin Keyhüsrev Dönemi	Atçeken, Z., 1998:128	C3
								●
Abdülmümin Mescidi	Giriş kapısının üstünde	674 H. 1275 M.	Mahmud bin Emirü'l-Hac	Hat, iki satır	-- 2.25x0.32m	III. Giyaseddin Keyhüsrev Dönemi	Duran, R., 2001:63	Me10
								●
Ateşbaz Veli Türbesi	Türbenin güney cephesinde, pencere üzerinde	684 H. 1285 M.	Yusuf bin İzze'd-din	Sülüs, beş satır	Mermer 0.75x0.45m	II. Giyaseddin Mesud Dönemi	Duran, R., 2001:64 Yasa, A.A., 2001: 439 Atçeken, Z., 1998:288	T5
								●
Şeyh Alaman Zaviyesi	Konya Taş ve Ahşap Eserler Müzesi no:1067	687 H. 1288 M.	Seyyid Ahmed Fakih Ahmed Seyyid İbrahim Arab	Sülüs, beş satır	--- 0.60x0.65m	II. Giyaseddin Mesud Dönemi	Duran, R., 2001:64 Atçeken, Z., 1998:291	Z
								●
Ferhuniye Türbesi ve Mesciti	Giriş kapısının üstünde	700 H. 1300 M.	---	Talik, beş satır	Mermer Dikdörtgen	III. Alaeddin Dönemi	Atçeken, Z., 1998:169	T6
								●

Şekil 1: Yapı tipleri ve yapım dönemleri 1106-1300

KAYNAKLAR

[1]. Bakırer, Ö., "Mimarlık Tarihi Araştırmalarında Belgelerin Katkıları", *T.C. Kültür ve Turizm Bakanlığı 1. Milli Kültür Şurası*, Sayı:36, Ekim 1982.

[2]. Madran, E., *Osmanlı İmparatorluğu'nun Klasik Çağlarında Onarım Alanının Örgütlenmesi 16.-18. Yüzyıllar*, ODTÜ Mimarlık Fakültesi Basım İşliğı, Ankara, 2004.

[3]. Bakırer, Ö., "Anadolu Selçuklu Dönemi Yapı Kitabeleri", *V. Milli Selçuklu Kültür ve Medeniyetleri Semineri Bildirileri*, Konya, 1996.

[4]. Karpuz, H., "Konya'nın Selçuklu Kent Dokusu Ve Son Yıllarda Yok Olan Anıtları", *1. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, 1-10*, Konya, 2001.

[5]. Erdoğan,A., "Kitabelerin Değeri ve Konya", *Konya-4*, Konya Halkevi Yayını, 1936.

[6]. Yasa, A.A., "Selçuklu Konya'sında Mimari Eserlerin Baniler", *1. Uluslararası Selçuklu Kültür ve Medeniyeti Kongresi, 423-455*, Konya, 2001.

[7]. Tanyeli, U., *Anadolu Türk Kentinde Fiziksel Yapının Evrim Süreci*, İTÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, İstanbul, 1987.

[8]. Ergenç, Ö., *XVI.Yüzyılda Ankara ve Konya*, Ankara Enstitüsü Vakfı, Ankara, 1995.

[9]. Atçeken, Z., *Konya'daki Selçuklu Yapılarının Osmanlı Devrinde Bakımı ve Kullanılması: Konya Şer'iyye Sicil Kayıtlarına Göre*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 1998.

[10]. Duran, R., *Selçuklu Devri Konya Yapı Kitabeleri: inş ve tamir*, Türk Tarih Kurumu, Ankara, 2001.

[11]. Konyalı, İ.H., *Abideleri ve Kitabeleri İle Konya Tarihi*, Konya, 1964.

[12]. Önder, M., *Mevlana Şehri Konya*, Ankara, 1971.

Tablo 1; 2.1,2.2; 3 de Yararlanılan Kaynaklar _ 6, 9, 10, 11, 12.